

Непокирний.

еперь уже выразно було видко, що новий учитель—чоловикъ непевный. Тому було багато доводивъ.

Найсампередъ—учитель ни до кого николи не ходивъ (розумилося: до людей статечныхъ) и сыдивъ у свой школи то зъ дитьмы, то зъ якымысь кныжками. Що тому була правда, мигъ посвидчыты шкильний сторожъ, що бувъ за сторожа й у волости. Друге—винъ не мавъ ніякого „благородного выду“ и тилькы одежою видризнявсь одъ мужыкивъ, бо розмовлявъ „по мужыцькому“. Трете—винъ, якъ выпускавъ школяривъ погратысь, дуривъ якъ маленький, гуляючы зъ ими у м'яча, ганяючы наввыпередкы або ще яки гранья выгадуючы; таку „кумедю“ що-дня мигъ бачыты и старшына, и пысарь, и всякый, хто бувавъ у волости, бо школа була въ одному двори и навить въ одному будынкови зъ волостю. Четверте—винъ самъ соби варывъ йижу та ще й у гурти зъ тымы школярамы, що ночувалы въ школи. Нарешти—винъ ходывъ по лисахъ та по лукахъ, збиривъ якись квиткы, каминци и всяку таку дурныцю, и все те обережно ховавъ. Про сей останній пунктъ старшыныха погадала навить, що чы не ворожбытъ винъ якый, але жъ сю думку не взявъ соби до ввагы освиченый пысарь, и старшына просто сказавъ жинци, щобъ вона не встрявала, куды йй не треба.

Але жъ сього мало. Винъ бувъ навить неслухняный и невчильвый до началства. Замисць щобъ удовольнятыся зъ двоухъ поламаныхъ лавокъ, що дала волость школи, и залиплюваты

побыти шыбки паперомъ, винъ намагався, щобъ йому пороблено нови столы, засклено викна, и навить щобъ покрашено стару класову таблицю, наче бъ то черезъ те, що на їй уже крейда не пыше. И якъ волость, звисно, не зважыла на таки його кумедни домагання, то винъ насмилывся напысаты про се до земської управы, додавшы, що гроши, видъ громады прызначени на школу, лежать по кышеняхъ у волосныхъ и не вжываються на що треба. Управа жъ поняла тому виры и прыслала суворый наказъ, щобъ старшына, не гаючы часу, поладнавъ шкільну мебель и зробывъ усе, що школи треба. Хоча мебели, звисно, не лагодылы и ничего не робылы, а просто тилькы напысалы въ управу, що все зроблено,—але жъ такой учынокъ учытеливъ выразно доводывъ, що винъ—чоловикъ баламутный.

Нарешти волосный пысарь, що вже двадцять и одынь рикъ пысарюе, пройшовъ кризь сыто й решето, и знае добре, де чымъ пахне, догадувавсь, що сей учытель... тее... Про се винъ казавъ навить урядныкови, що жывъ у другій волости, й урядныкъ цилкомъ зъ имъ згодывся, сказавшы:

— Между ными дуже багато мошенныкывъ... воны, сыцылисты, тилькы такъ, знаете, выдають себе за вчытеливъ.

И обцявся незабаромъ усе „розслидуваты“, прыйхавшы.

Таки булы провыны вчытеливи и такъ ихъ выяснялы у-вечери дня... студня 188... року волосный старшына Пастушенко, полицейський урядныкъ Швыдковъ, волосный пысарь Льовшынь, сильський староста Губанъ и сильський крамарь, шынкаръ и волосный поштарь Семень Олексійовычъ Цупченко, що до його старшына, урядныкъ, пысарь и староста зибралыся на чарочку.

Розмова почалася писля восьмой, здається, чаркы зъ того, що Цупченко розповидавъ своимъ гостямъ, якъ винъ „для штуки“ посылавъ прохаты вчытеля до себе въ гостыну и якъ той одмовывъ, що йому николы.

— А хлопецъ мій, що въ школу ходыть, каже мени,—оповидавъ Семень Олексійовычъ дали,—що винъ такы швендяе часомъ у гости... тилькы жъ—якъ бы вы думалы, до кого?... До Семена Попенка!

— До Семена Попенка!—здыувалыся гости.—Та у Семена жъ и въ самого а ни йисты, а ни пыты, а ни въ чому походыты... чымъ же винъ буде гостей гостыты?

— А отъ же бачыте, ходыть до його! И хлопця Семенова такъ, кажуть, улюбывъ, такъ улюбывъ!...

Дали потроху почалы выясняты выще пысани провыны и всихъ, хто тамъ бувъ, оповывъ правдывый гнивъ на таки несвйтськи вчынкы нового вчытеля. Але жъ справжне обуриння повстало тоди, якъ волосный пысарь Льовшынь озвався зъ своею славетною промовою. Винъ сказавъ:

— Усе, що оце почувъ я теперь, не здається мени дуже вдывытельнымъ. Усякому звисно, що оци молоди панычыкы, котрыхъ земська управа намъ понасылала, ничего не знають, для того тилькы и вміють ганяты зъ мальчыкамы у м'яча...

— Эге, що правда, то правда,—перехопывъ старшына.—Що теперь за наука? То якъ старый дякъ Панасовычъ бувъ, дакъ идешъ поузь школу—ажъ гуде. ажъ реве,—такъ уси тіи склады складають. А теперь що? И мій хлопецъ у школу ходывъ,—та потимъ я його взявъ... Бо прыходыть до-дому, пытаюся:—„Ну, що жъ ты у школи ввчывъ?“—Ничого, каже, не ввчывъ.—„А що жъ вы робылы?“—Та, каже, вчытель ставъ проты насъ та й велыты: тягнить, каже, за мною: о-о-о! А мы й соби якъ загудемо: о-о-о! А винъ знову:—кажить: гrr! Мы й соби якъ загарчымо: гарр! гарр! гарр!... Онъ яка сторія: гарчаты теперь учать!—додавъ старшына.

Уси зареготалыся, почувшы про таку смиховыну. Пысарь же, перечасувавшы, помы регить ушухнувъ, почавъ знову:

— Такъ ось, кажу, усе це не дуже мени вдывытельно. И те не вдывытельно, што винъ у клявзы пустывся: нада жъ, ежели ничего мальчыкы не знають, хочъ тымъ себе выгородыты, що лавокъ нѣту. Мени вдывытельно и страшно друге...

Тутъ пысарь зупынывся на хвылыну, немовъ бы щобъ даты змогу всимъ слухачамъ прыготовуватыся до сього другого „страшного“. И справди ти нашорошылы вуха, а врьдныкъ додавъ на щось:

— Дѣйствытельно!

Бачучы те пысарь, почавъ изнову:

— Отъ Семень Олексійовычъ кажуть: до ныхъ не схотивъ пыты, а до голодранця Семена ходыть и хлопця-мальчыка його полюбывъ. Выдыте: до статечного чоловика не пишовъ, а пишовъ до голодранця и голодранцевого хлопця полюбывъ. Що зъ цього

выходить, слѣствуе? Слѣствуе, що винъ прыхыляється до голо-
ты всякой и кунпанію зъ нею имѣеть, а зъ голотою—звисно, яки
розговори?—Про багатыхъ та про начальство! Чуете, яки розго-
воры?

Пысарь изнову зупынивсь и глянувъ навкругы. На всихъ об-
лыччяхъ ще бильше запанувала ввага. Урядникъ же насупывся
ще дужче й сылкувався дывытыся такъ, якъ дывытыся самъ
справникъ. Винъ хотивъ бы всимъ довесты, що въ такому дили
тильки винъ, урядникъ, держыть у рукахъ уси перуны, але на
превелькый жалъ, нагай, якимъ винъ частенько спысувавъ се-
лянамъ спыны, слухався його краще, ніжъ языкъ, и винъ тиль-
кы набравъ справныцького выгляду и промовывъ знову:

— Дѣйствытельно!—а описля додавъ,—возмутытель! Прокла-
мацію пуцаеть...

Пысарь почавъ дали:

— Теперь другое,—отчого винъ, якъ старшына, або госпо-
дынъ урядникъ, або я, або ще хто зъ начальства, отъ хочъ бы
поштосодержатель Семень Олексійовычъ, иде, никогда первый шап-
кы не зниметь? Отчого, кажу, и што зъ цього выходить, слѣ-
ствуе?

— Эге, що правда, то правда,—озвались старшына й хазяинъ,
—це мы вже добре помытылы. Николы самъ не поздоровкається,
мабуть же, щобъ йому впередъ шапку зняли...

— Потомъ онъ што,—казавъ дали пысарь,—прихожу я разъ
до його—думаю такъ—зайты одвидать чоловика, поговорыты якъ
зъ образованымъ. Захожу, а винъ кныжку чытаеть.—„Здрастуй-
те,—говору,—Васылій Дмытріевычъ!“—Здрастуйте,—каже, а самъ
установъ, кныжку згорнувъ, сховавъ у свою шаховку и на ключъ
замкнувъ. Спрашую я васъ: на што йому ту кныжку прятать, еже-
ли вона такая, какъ нада, кныжка? А ежели прячетъ и по но-
чахъ кныжки чытаеть, то що тутъ выходить? Выходить и слѣ-
ствуе, що то такіи кныжки, которіи только безъ людей чытать
можно...

— Дѣйствытельно!—скрыкнувъ урядникъ—И я ще осенью по-
лучывъ бумагу сикретную отъ господына станового прыстава:
кто учитель? званіе? И потомъ: способенъ-ли къ отправленію
своихъ обязанностей? Конечно, я отвѣчавъ: не способенъ, потому
—возмутытель! И кныжка запрещонна—всьо одно прокламація!

— Эге! такъ онъ воно який птахъ!—скрыкнувъ Цупченко.

— Именно!—доводывъ свого пысарь. - Выдили, яке въ його волосся довге?

— А хйба то що, якъ довге волосся?—запытався старшына.

— Якъ що? А то жъ у ныхъ, сыцылиствивъ, прыкмета така, знакъ, значыть, штобъ свй свого узнававъ.

— Дѣйствытельно!

Писля сйей пысаревой промовы счынылося, якъ я вже казавъ, вельке обуриння. Чарка не переставала гуляты зъ рукъ до рукъ и пособляла тому, щобъ правдывий гнивъ проты вчытеля выявывсь у выразнйшыхъ формахъ. Балакано довго й багато, и нарешти вражено й постановлено зробыты такъ:

а) щобъ скараты вчытеля за його зневажлывысть и неушанування до свого начальства, то не даваты йому бильше дровъ;

б) щобъ не псувавъ винъ дитей, настренчуваты батькывъ забираты ихъ зо школы;

в) розпытатыся по селу, про що розмвляе вчытель зъ людмы, а найбильше зъ Семеномъ Попенкомъ, а такожъ, якъ що буде змога, зазырнуты потыхеньку и въ його шаховку зъ книжкамы (розпытуватыся мавъ урядныкъ, прыручавъ се й пысареву, а до выслидивъ у шаховци сподивалысь помочи видъ сторожа).

— А тамъ, когда дознаемось, тогда можна буде йому пидпустыты! Уже я знаю эти дѣла!—казавъ пысарь.

— Окончательно!—дадавъ урядныкъ.—Тогда мы доношеніе сикретное, и його голубчыка тогда—фить!... А вы, Хома Грыгоровычъ,—удався винъ до пысаря,—неукоснытельно сообщыть мнѣ, бо знаете—я тутъ не живу и мнѣ за всимъ не вспыть, потому сикретныхъ дѣлъ множество.

Урадывышы такъ, выпылы ще по одній передъ дорогою, по другій на дорогу й по третій на добре прощання и, хытаючысь та колыхаючысь, гости розійшлыся по своихъ хатахъ, хоча треба додаты, що старшына до своеи не дйшовъ, а заночувавъ у пысаря.

II.

Якъ урадылы, такъ и вчынылы. Другого жъ такы дня вчытелеви не дали дровъ и сторожемъ переказалы:

— Оце, щобъ шанувався!

Опроче сього сторожеви звелено було не слухаты, якъ що вчытель казатыме робыты.

Диты мерзлы, вчытель прыходывъ у волость, грызся, але жъ похытнуты незломнисть духа сильськыхъ орударивъ не мигъ. Тоди винъ здумавъ бувъ зновъ напысаты про се до земства, та волосный пысарь, догадавшыся, щд мистыть у соби присланный одъ учителя на пересылку пакетъ, вернувъ його назадъ, додавшы, що по закону волость повинна видсылаты тилькы таки пакеты, яки запечатано скарбовою печаттю.

Такъ мынувъ тыждень.

Одначе, хочъ и мерзъ учитель добре, та його непокирлывисть не поменшала, а досягла навить до того, що винъ самъ хотивъ бувъ йихаты у повитове мисто въ земську управу, але жъ Цупченко, звисно, не давъ йому коней.

— Ну, а найняты йому, два рубли даты—ни зъ чого,—казавъ старшыни пысарь,—винъ уже третій мисяць не получае жалування, и теперь у його въ кармани витры гудуть!

— Хиба зборщыкъ не бравъ у його довиренности на жалування, щобъ зъ управы получыты, якъ йиздывъ у городъ?—спытався старшына.

— А вже жъ я звеливъ, щобъ не бравъ. Побачымо теперь, якъ винъ свои гроши получыты!—одмовывъ пысарь.

Се була правда и вчытель някъ не мигъ рушыты зъ села. А надто, що писля одлыгы вдарывъ морозъ и зробылось таке, що йихаты зовсимъ було не можна навить пидкованымы киньмы. Такимъ побытомъ правдыва кара сильського начальства досягла своей меты. Колы додаты сюды, що сторожъ, слухаючы наказу, не носывъ у школу воды й не робывъ тамъ ничего, то запевне можна сказаты, що й учитель зрозумивъ, якъ начальство сердыться.

Не такъ легко було выконаты другый пунктъ прысуду. Хочъ староста зъ старшыною навить у волость клыкалы де-якихъ батькивъ и намовлялы ихъ забраты своихъ дитей зо школы (додаючы до того, що за такимъ чы инымъ дядькомъ було стилькы чы стилькы недоплатку — се-бъ то до „холодной“ недалеко), хочъ у школи було холодно,—диты все жъ ходылы вчытыся, и де-яки батькы на пересторогы та наказы видъ своего начальства казалы:

— А щò я йому зроблю? Я йому кжжу: покынь у школу ходыты, старшына сварыцца! А винь каже: мени треба вчытеля слухаты, а не старшыны.

— Замичаєте, замичаєте, Михайло Степановичь?—пытався пысарь у старшыны,—замичаєте? Проты начальства возстановляе!

— Та якъ же воны тамъ учаться въ нетопленй хати? Тамъ же такъ холодно, що хочъ вовкывъ ганяй!—пытався старшына у сторожа.

— А такъ: ихъ тамъ багато збереться школярывъ, а хата маленька, то покы у школи сыдятъ, то воно й ничего,—видъ духу нагриваецься, та ще й уси въ кожухахъ та въ святкахъ.

— А самъ мерзне?

— Колы мерзне, а колы хлопци йому носять зъ дому дрова, такъ топыть у себе.

— Що жъ це? звеливъ винь имъ, чы що, дрова носыты?

— Де вамъ! Прокляти хлопци такъ улюбылы його! И воду воны носять.

— А ты имъ видерь не давай!—звеливъ пысарь.

— Та я й не даю. Зъ дому хтось прынись,—тымы й носять.

— А ты пыльнуй! Тилькы который воду, чы дрова прынесе—по пытылицы женй.

Нарешти зоставався ще третй пунктъ прысуду. Але жъ тутъ ни старшына, ни хытромовный пысарь ничего не могли зробыты. Помигъ имъ урядникъ, забигшы на той часъ у волость.

— Што жъ, какъ слѣдство?—спытавъ винь.

Ти росказалы, що було.

— Нехорошо!—покрутивъ головою врьдникъ.—Довжно вамъ прыймаць меры. Одъ вышой власти прыказъ—прыпаганду ловыть и всячески преслѣдувать. Неукоснытельно старайтесь! А то будете выновати.

И винь давъ имъ инструкци.

Старшына зъ пысаремъ трошкы злякалысь и заходылысь щырйше „ловыть прыпаганду“.

Але жъ скилькы не допытувалысь, яки розмовы бувають у вчытеля зъ селянамы, ништо ничего не казавъ: чы то не хотилы, чы то справди ничего було казаты. Одынь тилькы рудый Гарасымъ поминывся де-що росказаты, якъ що йому дадутъ на чвертку, и справди з'ясувавъ, що вчытель наче бъ то казавъ йому, що не погано бъ старшыну скынuty геть.

— А про багатыхъ ничего не казавъ?—спытався пысарь.

— Про багатыхъ?—не розумивъ Гарасымъ,—ни, про багатыхъ казавъ... казавъ, що добре, якъ бы вси булы багати...

— А книжокъ нїякыкъ не дававъ?

— Книжокъ? Ни, дававъ и книжки всяки...

— Кому жъ винъ дававъ? Яки жъ винъ книжки дававъ?

— Кому дававъ? Дававъ... Я вже того не знаю, кому саме винъ дававъ, тилькы дававъ усяки...

— Ну, а ту... якъ ии?... пре... пра... та якъ бо, Хомо Грыгоро-
вычу?—спытався старшына въ пысаря.

— Прыкломація!—одмовывъ той.

— Эге, прыломація! Такъ прыломаціи тїеи не говорывъ? не делава?

— Якъ?—спытався Гарасымъ,— що воно таке?

Але того не знавъ и самъ старшына зъ пысаремъ. Тымъ вони кынули дали пытаться, зрозумившы, що видъ Гарасыма велького не довидаешся. Та й усякому було видно, що Гарасымъ за чвертку й ридного батька продава бы, и що його вже ловлено въ брехни на волосному суди, де винъ часто стававъ за свидка, а одного разу навить и быто за си брехни. Але жъ не маючы кращого, можна було, якъ що потреба, и зъ Гарасыма скорытуваться, щобъ скараты вынного. И пысарь звеливъ Гарасымови:

— Гляды жъ, не забувай того, що казавъ!

— И! Боже мїй! Зъ чого бъ я забуду? Ни зроду-звiku не забуду, тилькы на чвертку дайте!

Взявшы на ввагу, що Гарасымъ може ще здатыся, старшына давъ йому зъ громадськихъ грошей на чвертку.

Зоставалося ще одно: довидатыся, яки книжки вчытель чытае. Але се була зовсимъ неможлива ричъ, бо выходячы зъ школы, учитель що-разу замыкавъ ии. Пысарь уже й такъ и сякъ захожувавсь, але ничего не мигъ удїаты.

— А може бъ такъ: пры йому трусь изробыты?—казавъ нетерпячый старшына.—Такъ просто: а давай, такой-сякый, яки въ тебе проты начальства книжки йесть!...

— Ни, Михайло Степановычъ, такъ не можна. Треба це дило потыхенку весты,—видмовлявъ бильше политьчный пысарь.

Але жъ, щобъ учитель не забувавъ, що начальство усякымы способамы може скараты непокирлывого, пысарь де-що такы вымудрувавъ.

Такъ звана „холодна“ видгорожувалася видъ школы тилькы тонкою стиною (школа, якъ уже казано, була въ одному будынкowi зъ волостю). Зъ сього й скорыстувався пысарь, хоча самъ винъ ничего не робывъ, а все дило звернувъ на старшыну. А старшына того жъ такы дня поклыкавъ рудого Гарасыма, знову выйнявъ йому зъ громадської скрынкы на чвертку, давъ належни инструкции та й посадывъ його въ „холодну“ саме въ той часъ, якъ у школи було вчыття.

Гарасымъ не хотивъ дурно браты гроши й заразы же почавъ галасуваты, а потимъ и быты кулакамы въ ту стину, що була до школы. Стина була стара, складена зъ поганенького крывого дерева, и Гарасымъ скоро продовбавъ у йй дирку и выстроившы въ школу голову и вдаючы зъ себе п'яного, почавъ на вси боки лаяты и вчытеля, и школяривъ, и налякавъ дитей такъ, що де-яки трохи не повтикалы.

Другого дня пысарь, лукаво поглядаючы на старшыну, сказавъ:

— А знаете, Михайло Степановичъ, громада лае васъ за вчытеля.

— Якъ?

— Та такъ!—Каже: дитей зморозылы и все...

— Громада!—скрыкнувъ старшына,—начхать мени на громаду! Я начальныкъ! Хиба громада начальныкъ? Я! Усе я могу! А що громада старшыну выбира, такъ я на те начхавъ! То колысь може було такъ, а теперь хиба громада настановляла й настановлятыме мене? Кого справныкъ звеливъ, того й настановылы. Я йесть старшына, а старшына—начальныкъ видъ справныка, а не видъ громады. Бо не громада мени зубы побье за несправнысть, а винъ...

— А отъ же громада каже, що будутъ жалитъся,—ще лукавийше додавъ пысарь.

— Нехай! Мени те й не свербыть. А ось я имъ покажу! Я имъ школу розваляю и вчытеля выкыну геть къ чортамъ!—крячавъ уже зовсимъ розсердившысь громадський репрезентантъ, начальныкъ одъ справныка, панъ старшына.

И сього жъ такы вечора, выпившы добре у свого кума, винъ зайшовъ по дорози до волосты и почувъ, що у школи хтось гомонить, навить спивае. Розлютованый за таки „непорядкы“, кы-

нувсь у школу. Тамъ бувъ учитель и трое хлопцивъ-ночувальныкивъ,—воны й спивали.

— Смырно!—grimнувъ старшына, видчыняючы двери и вступяючы въ хату.—Смырно, я вамъ кажу, мат-тери вашій!.. Що вы мени тутъ крычите, дило робыты въ волости не даете!

Але жъ учитель и тутъ не змовчавъ передь начальствомъ и насмилывся сказаты йому, старшыни:

— Выйдите заразь геть!

— А, такъ ты, такой-сякий, начальство выгонышь! Цыты! Р-роздеру!

Здається, писля такого категорычного начальныкового слова коженъ мусивъ бы скорытыся. Тилькы жъ ледачого ничымъ не дошкулышь. И хочъ и дуже дивно буде се всимъ, а мушу сказаты, що вчитель выгнавъ старшыну,—такъ такы протисинько узявъ та й выгнавъ, бо бувъ соби чоловикъ пры здоровлю та й палыця якась у рукахъ у його була,—не диво жъ, що старшына, хочъ и дуже п'яный бувъ, але жъ не схотивъ змагатыся зъ такимъ бунтивныкомъ и, вылаявшыся ще разъ чы двичи, выйшовъ геть.

Другого жъ дня писля сього въ волости довидалысь, що вчення въ школи нема, а вчитель пойхавъ у повитове мисто.

— Кто жъ його повизъ?—допытувазсь у сторожа старшына, сердытый вельмы, бо йому своя голова здавалася завбільшыкы зъ вынныцькый казанъ писля вчорашнього вечора.

— Та Грыцько Дараганъ. Та ще й наборъ: сказавъ—потимъ оддасте, якъ свои видберете.

— Гмъ... Ну, Грыцька треба буде провчыты...

— А що,—пытався старшына на-самоти въ пысаря,—чы не скоиться чого зъ того, що винъ пойхавъ?

— Дурныця! Ничогисинько не буде! Самы побачыте,—заспокоювавъ пысарь.

Учитель повернувся, а за имъ наспивъ и наказъ одъ земської управы. Управа, переличывшы вси вчынкы волосного старшыны, прыкро наказувала, щобъ надали сього не було, щобъ волюсть уволяла справедлыву волю вчителеву, а такожъ щобъ „до-несла“, на пидстави якого права старшына робывъ усе „выще пысане“.

Пысарь тилькы всмихнувся, прочытавшы те, и сказавъ:

— Ну, мы напышемо такой одвить, що довго винъ насъ пам'ятатьме!...

Винъ—се-бъ то вчитель.

III.

Туть начальству пощастыло. Проходячы одного разу дворомъ, старшына побачывъ школяра, що нисъ до школы якусь кныжку.

— А ну лышь, що воно таке?—подумавъ старшына и зупынивъ хлопця.

— А хто тобі цю кныжку давъ, хлопче?

Хлопець зъ бстрахомъ одмовывъ:

— Учитель.

— А дай ии сюды!

Хлопець тремчачымы рукамы виддавъ кныжку.

— Ну, йды до-дому!—звеливъ йому старшына, а самъ заразъ же пишовъ у волость до пысаря.

— А гляньте, Хомо Грыгоровычу, що це за кныжка?

Пысаръ розгорнувъ кныжку.

— Гмъ... що воно таке? А де вы ии взяли, Михайло Степановычъ?

— А у школяра! Вчитель йому давъ.

— Вчитель? а ну, подывымось!

И пысаръ почавъ пыльно зъ усихъ бокивъ розглядаты кныжку.

— „Географія“—чытавъ винъ заголовокъ.—Гмъ... хто його зна, що воно таке...

Потимъ винъ розгорнувъ кныжку посередыни й почавъ чытаты:

— „Дождь происходитъ отъ паровъ, которые поднимаются отъ водяныхъ вмѣстилищъ вверхъ и собираются тамъ въ видѣ облаковъ“... А! ось де воно! Ось! Чуєте, Михайло Степановычъ, у цій кныжци що? Не одъ Бога дощъ, а одъ „паровъ“. Онъ що!

— Го це, значыть, кныжка така... проты Бога?

— Конешно!

— Такъ ии й тее... и представыты до начальства можна?

— А всенепремѣнно!.. Ну, теперъ, голубчыку, побачымо! Теперъ я вшкварю!—гукнувъ пысарь.

Але винъ пойхавъ ще порадытыся до врьдныка. И вони вшкварылы! Пысарь спысавъ цилого аркуша паперу, та якъ спысавъ! Я могу переказаты його чудове пысання тилькы тѣю мовою, яко винъ самъ його напысавъ.

•Въ Н—скую Земскую Управу Н—скаго Волостнаго Правленія
Доношеніе.

Оное Волостное Правленіе имѣеть честь донести, что топливо для школы г-ну учителю всегда давалось въ достаточности и ежили на какихъ два дня случилась пріостановка, то единственно отъ недостачи общественныхъ сумъ, которыхъ недоставало. И на щотъ оскорблений, то никакихъ таковыхъ оскорблений волостной старшина учителю не чинилъ, а наоборотъ всегда споспѣшествовалъ просвѣщенія юношества и зайдя въ школу какъ начальникъ, отечески пекущійся о благосостояніи, чтобъ узнать необходимое для школы, но г-нъ учитель безъ всякаго на то вниманія, поносными и дерзкими словами старшину изругалъ и выгналъ прочь съ утрашеніемъ палкою, каковую для совершенно неизвѣстныхъ, но весьма вредоносныхъ намѣреній, постоянно при себѣ имѣя, какъ бы угрожая спокойствію.

И всякія другія г-на учителя жалобы единственно отъ того, что онъ на волостного старшину и писаря злобу имѣеть и постоянно имѣеть между волостью истязаніе въ разсужденіе разныхъ будто-бы чинимыхъ ему причепокъ, каковыхъ причепокъ онъ есть причиною, а онныхъ не существуетъ. Самъ-же г-нъ учитель нимало въ школѣ не учитъ, а лишь занимается припагандою и книжки мыслей безбожныхъ розширяетъ и разныя рѣчи относительно противъ властей, чему примѣромъ крестьянинъ Герасимъ Рудый и свидѣтелемъ“... и таке ише.

До сього додавъ ще й кныжку, що старшына виднявъ,—нехай начальство бачыть.

Урядныкъ же напысавъ своему начальству ще краще. Винъ просто казавъ, що вчитель хотивъ счыныты на сели бунтъ розмовамы та кныжкамы, а доводомъ выставлявъ те, що мужыкы почалы выявляты ще бильшу непокирльвисть, бо зовсимъ нехотя знимають передъ урядныкомъ шапки.

Се все полынуло, куды треба...

* *
*

Трохы згодомъ начальство шкильне завитало въ школу. Воно сказало вчителев:

— Що вы тутъ такъ погано поводытесь? Книжки якись тамъ, розмовы...

Бидолашний учитель хотивъ бувъ выправлятыся й доводывъ, що книжку ту, яку старшына виднявъ, дозволыла не то цензура, а й „ученый комитетъ“ у школы, але начальство не дало йому й договорыты!

— Се все добре, але вы чоловикъ невпокійный... Шукайте соби мисця де-инде,—намъ васъ не треба,

Учитель мусивъ шукаты.

Волосный старшына Пастушенко, полицейський урядныкъ Швыдковъ, волосный пысарь Льовшынь, сильський староста Губань и поштарь Цупченко могли теперь пересвидчытыся, що ще истнують способы скараты вынного...

1886.

